

LBRIS

We know

books

C CAMÕES
INSTITUTO
DA COOPERAÇÃO
E DA LÍNGUA
PORTUGAL
MINISTÉRIO DOS NEGÓCIOS ESTRANGEIROS

With the support of the General Directorate
for books, archives and libraries/dglab and
Camões, Instituto da Cooperação e da
língua I.P./Camões I.P. –Portugal

David Machado

INDICE MEDIU DE FERICIRE

Traducere din limba portugheză de Veronica Manole

Casa Cărții de Știință
Cluj-Napoca, 2022

*For the ones who had a notion
A notion deep inside
That it ain't no sin to be glad you're alive
I wanna find one face that ain't looking through me
I wanna find one place
I wanna spit in the face of these badlands
Bruce Springsteen*

8,0. Elveția

Întâi și întâi, Almodôvar, tu nu erai aici.

Situația a devenit foarte curând foarte dificilă. Sau poate că mereu a fost așa, poate că lumea a fost dintotdeauna un loc complicat. Nu cred c-a început când ai fost arestat, deși, într-o oarecare măsură, mi se pare că așa a început tot. Absența ta ne-a făcut durerile mai puternice, hotărârea ta de a nu vedea pe nimeni a avut consecințe. Cu alte cuvinte: nu eram pregătiți să nu te avem aici. Ai lăsat un gol prea mare și niciunul dintre noi nu știa prea bine cum să se miște în magnitudinea acestui abandon. Nu erai aici, iar noi tot ce puteam face era să încercăm. Încă nu știu dacă am greșit. Știu doar asta: n-o să fii tu cel care decide în privința eșecurilor noastre. La un moment dat, în toată povestea asta, tăcerea ta continuă s-a transformat într-o condiție pentru ce a urmat.

Îmi imaginez cum ești înăuntru. Un loc care nu-i al tău, în care a trebuit să înveți să-ți potrivești trupul și să-nțelegi legile scrise doar în ochii oamenilor din jurul tău. A fost greu? Te-a durut forța pereților ce te înconjurau? Ai simțit groaza de a te uita la privirea dură a noilor tovarăși? Aici, afară, toți cred că da. În prima săptămână pe care ai petrecut-o acolo, Clara mă suna în fiecare seară, după cină, plângând, cu respirația întretăiată, aproape sufocându-se, îți zicea „sărăcuțul”, parcă vorbea despre un copil nevinovat, ca și cum ajunsese văduvă prea devreme,

LRPIS | WIKIOW BOOKS

suspînând „dragostea mea” și întrebându-mă „și dacă-i fac ceva rău?”. Băiatul tău, micuțul Vasco, care e deja mai înalt ca mine, ajungea acasă de la școală, se închidea în cameră și cânta la vioară, cu partiturile împrăștiate pe jos și cu vibrația acută a coardelor urcând pe pereți. Iar Xavier studia codurile penale pe internet, în căutarea unei clauze care să te scoată de acolo, repeta: „ăsta nu rezistă, Daniel, Almodôvar n-a fost făcut să reziste după gratii”. Prietenii tăi, la masă în cafenele, restaurante, bucătării, ciocneau pahare cu entuziasm în cinstea ta, ca să ascundă presentimentul că avea să ți se-ntâmples ceva rău. Nimeni nu înțelegea nimic. Cum era posibil așa ceva? Un om bun, cu zâmbet cinstit, care spune mereu vorbele potrivite. Soț. Tată. Prieten. Orice explicație părea o fantezie. Iar eu îmi petreceam timpul căutându-ți scuze în fața tuturor, spunând „a avut el motivele lui, doar îl cunoaștem, nu-i alt om doar pentru că-i la închisoare”. În momentele acelea încă nu eram supărat pe tine.

Dar acum mi te imaginez înăuntru. Îmi imaginez chipul tău, gesturile tale. Gândurile care-ți umplu ceasurile. Și nu cred că ți-e frică. Nici nu cred că-ți face cineva vreun rău. Cred că ți-e bine înăuntru. Ai găsit o scorbură în care să te ascunzi, în care să aștepți să treacă epoca asta neagră a istoriei noastre, iarna asta lungă. Ești în hibernare, asta e, aproape că nu mai ai ritm cardiac, trei mese pe zi, confortul zidurilor care te înconjoară, existența ți-e aproape anulată. Afară viața poate să-nghete, dar înăuntru corpul tău e tot calduș și, cu atât mai bine, spiritul la fel. Ești un laș de căcat, Almodôvar. Când s-a complicat lumea ta mai mult decât a noastră, de-ai avut dreptul să faci așa ceva? Eu știu că mulți oameni contau pe tine, depindeau de tine. Într-un fel, erai responsabil de oamenii ăia. A fost prea mare greutatea pe care o aveai pe suflet?

Eu aș fi înțeles. Dacă m-ai fi primit când am venit să te vizitez, dacă mi-ai fi răspuns la telefon, am fi vorbit, mi-ai fi explicat tot, eu aș fi înțeles, Almodôvar, te-aș fi scutit de poveștile despre realitatea de afară, băiatul tău, Clara, Xavier, despre mine, anxietățile oamenilor la care ții, țara asta doborâtă la pământ, lumea întreagă care se prăbușește, nu ți-aș fi spus nimic până ce nu te-aș fi găsit pregătit ca să auzi, să știi tot și să simți tot. Aș fi așteptat până să-ți povestesc că la trei luni după arestarea ta, am rămas fără job, iar la scurt timp după, Marta, șomeră de aproape un an și jumătate, a plecat cu copiii în Viana do Castelo ca să lucreze la cafenea tatălui ei, că am rămas pentru că încă credeam. Deși situația s-a depreciat extrem de rapid, eu tot cred. Să vorbesc cu tine mi-ar fi făcut bine, poate m-ar fi ajutat, iar eu aș fi așteptat cât era nevoie. Ești un laș de căcat, Almodôvar.

Oricum, n-am altă modalitate de a vorbi cu tine. Iar când o să crezi de cuviință, o să ai dreptul la un răspuns în aceste condiții; poate o să ajungem să începem o conversație, va fi (aproape) la fel ca pe vremuri. Așa că, uite, îți spun.

Dimineața în care Xavier a ieșit din casă: putem să începem cu asta. Dimineața aia a fost importantă. Cu o lună în urmă găsisem un job unde vindeam aspiratoare. De la bun început a fost o afacere cu probleme, iar eu știam când m-am băgat. Dar nu mai era nimic altceva. Jumătate de an am trimis CV-uri pentru douăzeci și șase de joburi și nu s-a întâmplat nimic. Ajutorul de șomaj mai avea să mai vină vreo trei sau patru luni și, după aia, n-avea să mai fie nimic altceva în afară de un hău întunecat. Aveam treizeci și șapte de ani și, cu toate astea, parcă ajunsesem la capăt. Eram speriat. Evident că eram speriat. Am descoperit anunțul de angajare pentru oameni de vânzări pe un site de

joburi, am completat formularul și a doua zi am primit un e-mail în care mă anunțau că fusesem selectat.

Așa, fără niciun interviu, fără să arăt ca sunt în stare să fac profesia aia. La sesiunea de formare ni s-a explicat că era vorba despre aspiratoare. Aproape că am râs. Almodôvar, aș fi vândut și terenuri pe Marte, dacă era nevoie.

Xavier a ieșit din casă?

Nu, Almodôvar, acum nu e rândul tău. În plus, eu zic în ce ordine povestim.

Treaba cu aspiratoarele era așa: firma care le vindea – se numea W.R.U., dar n-am știut niciodată de unde veneau literele alea – închiria aparatele colaboratorilor – mie și altora pe care îi selectase – le închiria pe o săptămână ca să putem face demonstrațiile; noi înșine trebuia să facem rost de clienți potențiali, deși, dacă era necesar, firma oferea sprijin logistic – n-am priceput niciodată ce înseamnă; nu avea niciun birou, doar un depozit unde mergeam să iau aspiratoarele, iar orice chestiune se trata la telefon; nu exista contract – așa că am luat în continuare ajutorul de șomaj; câștigam un comision ce varia între 7% și 11% pentru fiecare aspirator vândut, după ce plăteam închirierea aparatului. Cu alte cuvinte: trebuia să plătesc ca să muncesc. Am acceptat imediat.

Umblam prin oraș să fac demonstrații. Aveam discursul în cap, cunoșteam foarte bine modelele din catalog, mergeam mereu cu două sau trei modele în portbagaj. Dar nu era ușor să conving oamenii să mă primească, treceau zile întregi în care nu se întâmpla nimic, cineva deschidea ușa, mă lăsa să îi aspir toată casa, podele, pereți, tavan, covoare, draperii, canapele și la final îmi spunea că nu e interesat. (Lucrurile nu s-au complicat doar pentru noi doi, toată lumea a ajuns în aceeași fundătură.) Am luat la rând toată lista de contacte. Prietenele maică-mii. Fostele colege de

agenție. Amice din liceu pe care nu le mai văzusem de un deceniu. Și prieteni bărbați. Marta m-a ajutat. Deși era departe, a dat câteva telefoane, a cerut unor prietene să mă primească.

Într-o zi, m-a sunat Clara, i-am spus că am nevoie de ajutor ca să vând aspiratoare, s-a oferit să organizeze o demonstrație la voi acasă pentru un comision de 10% din ce aș fi câștigat. Am acceptat. A fost o după-masă bună, am vândut două aparate. La final, Clara mi-a zis de tine câteva minute, despre absența ta; era îngrijorată de Vasco, el nu reacționa, de parcă nu și-ar fi dat seama că nu erai aici. M-a rugat să merg să vorbesc cu el. M-am dus, gândindu-mă că în felul ăsta îi mulțumesc. Vasco era în camera lui, mângălea cuvinte peste notele unei partituri, ceva despre moartea unui câine. Am vorbit zece minute, vocea lui semăna așa de mult cu a ta când aveai cînșpe ani, făcea aceleași pauze lungi între fraze. Am vorbit mai ales despre muzică, lui îi place rockul din anii 70, *The Who*, *Led Zeppelin*, *Rolling Stones*. A zâmbit de două-trei ori, părea că e bine, împăcat. Iar mie mi-a fost teamă să-i stric starea asta, așa că nu i-am pus întrebări despre viața lui, școală, iubite, prieteni. Și nici despre tine. Important: credeam că pot reface tot, să prind din nou părțile din viața mea care se desprinseseră, să mi le potrivesc mai mult și mai bine pe corp. Și nu eram supărat. În momentul acela, nu eram supărat. Tot ce aveam de făcut era să fiu atent la lucrurile esențiale și să mă țin de ele, să mă uit mereu înapoi, să calculez foarte bine fiecare pas. Credeam că fac totul ca la carte, viața n-o să mi se pună de-a curmezișul.

Dar apoi tâmpitul de Xavier, care stătea de doispe ani închis în casă, în fața calculatorului, gândindu-se la tristețea profundă din care e făcută viața, s-a hotărât să iasă, fix în ziua în care eu mergeam să fac o demonstrație cu aspiratoarele la un hotel din Cascais. Fii atent: puteam să vând zece sau chiar cînșpe aspiratoare dintr-un foc, să câștig niște bani, să schimb tot.

Primul om care l-a văzut a fost Tuga, pe la șase dimineța; în mesajul pe care mi l-a trimis spunea că nu e sigur, pentru că era foarte improbabil, dar că semăna foarte mult cu Xavier, purta un trening albastru închis, papuci cu deget care-i plescăiau pe călcăie, părul lui alb dintotdeauna. Apoi încă cinci oameni l-au văzut. Toți mi-au trimis mesaje. De parcă eram taică-su lui Xavier. Sau parcă eram tu. Aveam și un apel pierdut de la Xavier de la 5:42, dar nu răspusesem, pentru că noaptea țin telefonul pe mut. L-am sunat pe Xavier. Am lăsat să sune mult. N-a răspuns. Așa că mi-am pus materialele în mașină, șase cutii cu modele noi, aspiratoare care îți pot trage și gândurile din cap, scumpe de zici că le făcuse NASA, am pus tot în mașină și am plecat să-l caut. Deși trebuia să fiu la nouă la hotel, am dat ture prin cartier, am trecut pe străzile pe unde mi-am închipuit că ar putea fi, m-am întors în locurile unde mergea înainte să se facă un pustnic de căcat, am dat telefoane, am întrebat dacă... stai așa, nu e adevărat. Nu așa s-a întâmplat. Vorbesc de zici că n-aș vrea să te dezamăgesc, de parcă părerea ta ar mai conta pentru mine. M-am urcat în mașină, e adevărat. Dar n-am pornit să-l caut imediat. În timp ce ieșeam din Lisabona spre Cascais, îmi amintesc că mă gândeam: dacă era să se omoare, ar fi avut tot timpul din lume s-o facă.

Fii atent, Almodôvar, nu trebuie să mă apăr, povestirea asta nu-i o judecată. O să spun doar atât: în dimineța aia, când am aflat că Xavier a ieșit din casă, singurul lucru la care mă gândeam era: trebuie să vând aspiratoarele astea. Chiar dacă știam că probabilitatea ca el să se arunce de pe vreun pod era ridicată. Chiar știind că, într-un fel, tu te bazai pe mine să am grijă de el. Numai că eu nu sunt ca tine – asta se știe de multă vreme. Și, pe lângă asta, eu nu sunt prieten cu el așa cum ești tu.

Ca s-o spunem pe aia dreaptă, nici nu știu dacă sunt prieten cu el. Mai demult, am fost prieteni. Apoi tipul s-a înfășurat într-o umbră neagră și toate cuvintele lui au căpătat o angoasă supranaturală. Iar eu îmi amintesc că mă uitam la el, un băiat de șaișpe sau șaptespe ani printre alți băieți de șaișpe sau șaptespe ani, și mă gândeam: nu e nicio explicație, legile vieții așa cum o cunoaștem nu justifică existența unui asemenea om. Depresia lui Xavier a venit de nicăieri. De parcă el o inventase. Nu ți-am spus niciodată asta, dar eu cred că el a inventat personajul ăsta – băiatul trist cu părul grizonat, privirea goală și țigara aprinsă între degete, desenele alea așa de lugubre din caiete, o disperare eternă în tot ce-l înconjura, un aer de suicid iminent –, eu cred că el nu s-a simțit sigur de identitatea lui și și-a asumat personajul ăsta cernit și apoi i-a plăcut sau s-a obișnuit sau s-a pierdut în el. N-are importanță. Tipul a devenit chestia aia, Almodôvar. Zile întregi culcat în pat, uitându-se în golul dintre el și tavan. Slab de zici că făcea greva foamei. Tatuajele cu numere pe brațe, pe spate și pe piept, unele desenate chiar de el. Pastile. Obsesia pentru statistici. Ecuații pe pereții camerei. Clienți pe care îi primește la orice oră din zi și din noapte să le tatueze păianjeni – n-am înțeles niciodată de ce doar păianjeni – pe niște sume mizere, din care abia supraviețuiește. Și lipsa oricărei idei de viitor.

Asta, lipsa asta de viitor, m-a înspăimântat. Cum reușește el să nu se gândească la viitor? Cum se face că ziua de mâine, luna care vine, ce va fi în zece ani nu-i apasă sufletul? Cum se poate trezi un om în fiecare dimineță și să nu aibă nicio speranță sau să nu-i fie frică de ce-o să se întâmple? Eu nu știam cum să vorbesc cu un astfel de om. Și, uitându-mă înapoi, asta s-a întâmplat: tu ai fost mereu imun la nefericirea lui Xavier, capacitatea ta de a-i suporta discursul cinic și indiferența absolută a tăcerilor era aproape înfricoșătoare, ai fost prieten cu el în continuare; iar eu am mers

mai departe cu voi, pentru că n-am fost niciodată dispus să renunț la ce fuseserăm noi înainte. Să-mi fac alți prieteni era exclus, nu sunt genul. Și tu doreai să-l salvezi. Spuneai: Xavier este artist și așa sunt artiștii, merg la braț cu moartea și cu suferința. Am vorbit atâta despre inevitabila sinucidere al lui Xavier că, de la un moment dat, am început să mă gândesc că se întâmplase acum mulți ani, nu că era ceva ce s-ar putea întâmpla. Și, chiar și așa, tu doreai să-l salvezi, nimeni nu putea să vorbească despre necazuri de față cu el, nu puteam să-l lăsăm singur, doreai să fii acolo ca să-l împiedici. De parcă el nu era în stare să ia decizii privind viața lui.

Acum asta s-a schimbat: de dinăuntru nu poți să salvezi pe nimeni.

E adevărat. Dar tu poți.

Te-nșeli. N-am rămas aici ca să-ți iau locul. În plus, spre deosebire de tine, nu m-am simțit niciodată responsabil de supraviețuirea lui Xavier.

Și dacă își trage un glonț în cap?

Almodôvar, întrebarea corectă este: și când o să-și tragă un glonț în cap?

Și când o să-și tragă un glonț în cap?

Xavier este o parte importantă din noi. În ziua în care o să-și tragă un glonț în cap, o să apară un gol pe care n-o să știm niciodată cum să-l umplem. Știu despre ce vorbesc. Asta le face moartea celor vii. Pe de altă parte, va fi și o imensă ușurare, aproape o pace. Numai că asta nici măcar nu e esențial. Chestiunea esențială e asta: în ziua în care o să-și tragă un glonț în cap, niciunul dintre noi n-o să fie acolo ca să-l împiedice.

El a ieșit din casă pentru prima dată în doișpe ani și tu ai mers să vinzi aspiratoare în Cascais. Ești egoistul pulii, Daniel.

Calmează-te, că egoistul aici ești tu, ticălosule.

Tristețea lui Xavier te stânjenește, de aia îl lași să se ducă într-un colț întunecat și să-și ia viața. Și atunci o să ai, în sfârșit, tihnă sau ușurare sau aproape pace. Futu-i, dacă toată lumea ar gândi la fel, planeta asta ar fi un deșert.

Xavier, ca orice alt om, merită să-i respectăm voința.

Viața lui merită respectul nostru. Iar asta cere un efort pe care nu vrei să-l faci.

Ticălosule, nu poți să vorbești de respect când refuzi să ne vezi de aproape doi ani. Iar eu am făcut un efort. N-am fost să vând aspiratoarele.

N-ai mers?

Nu. Am ajuns pe autostradă. Am condus opt kilometri. Apoi am ieșit, am întors și am ajuns înapoi în Lisabona.

De ce?

Cu două luni în urmă fusesem la el acasă. La rugămintea lui. Discuția nu s-a terminat bine.

Era culcat în pat cu computerul pe burtă, iar degetele se plimbau pe tastatură. Era în jur de patru după-masa, dar camera părea o grotă, cu perdelele trase, o lampă aprinsă pe podea acoperită cu o bluză, pereții ascunși în întuneric, un fum dens de plutea aproape de tavan și, deși era cald, era pe jumătate acoperit cu pilota. O muzică se auzea foarte încet, o muzică ciudată, ca un plâns de balenă, știi ce zic. A auzit că intru, dar nu s-a mișcat și nu și-a ridicat privirea ca să se uite la mine. Eu am spus „salut”. N-a răspuns, doar a ridicat o mână, cu o țigară aprinsă între degete. M-am așezat pe marginea patului și am așteptat. Nu știi dacă ți-ai dat seama, dar în camera lui Xavier timpul încetinește, lucrurile se întâmplă mai lent, ca și cum corpurile noastre ar fi mai dense, ca și cum nimic, niciun gest, nicio frază, nicio liniște n-ar avea sfârșit. După vreo trei minute a vorbit.

Am făcut ceva nasol, a zis.

Ce-am făcut noi așa de nasol?

Site-ul, a zis. Site-ul nu merge.

Crezi? Îi tot dădea înainte cu site-ul. Tu nu mai erai aici de vreo jumătate de an și lui Xavier îi păsa de rahatul de site. Pentru că tu i-ai băgat asta în cap. Ai tot trâncănit despre chestia cu site-ul luni întregi, era o idee infailibilă, o să vindem afacerea după un an cu profit de 10000%, o să ne plătim ratele la bancă, școala copiilor, viața o să fie mai liniștită, tot tacâmul; și o să facem un lucru bun, să ajutăm oamenii. Te-am auzit cum vorbeai despre asta de atâtea ori. Și eu am început să cred. Părea o idee super. Ca să fiu sincer, încă mi se mai pare o idee super. Dar adevărul e că eu și cu tine am băgat bani în el, bani cărorora le simt lipsa acum, bani care poate te-ar fi împiedicat să faci ce-ai făcut, bani pe care nu i-am mai văzut niciodată. Iar Xavier a făcut toată munca de programare, săptămâni întregi de nesomn și, când a fost, în sfârșit, gata, nu s-a întâmplat nimic, treceau lunile și tot nu se întâmpla nimic. El avea dreptate. Site-ul nu avea deloc succes. Doar că pentru mine chestia aia nu mai era importantă de multă vreme. După aproape un an, Xavier îi tot dădea înainte cu asta.

Nu doream să am o conversație inutilă, dar am încercat să fiu răbdător.

Și ce vrei să faci? I-am întrebat. Nu mai putem să băgăm alți bani.

A închis un pic ecranul laptopului și fața i s-a întunecat. A zis:

– Sunt utilizatori pe site. Problema e că niciunul dintre ei n-are nevoie de ajutor.

Pe scurt, enunțul problemei era următorul: noi am creat o rețea socială prin intermediul căreia să se întâlnească oameni care

au nevoie de ajutor și oameni dispuși să ajute; în primele unșpe luni în care site-ul a fost *live*, s-au înscris douăzeci și șase de oameni; din ăștia douăzeci și șase, paispe n-au scris niciodată nimic, patru au scris regulat explicând că au nevoie de ajutor ca să-și facă o labă, să se spele la cur, să-și taie unghiile etc., trei au folosit site-ul ca să țină legătura între ei, dar fără să ceară ajutor unul de la celălalt; unul anunța ocazional că e dispus să ajute pe oricine cu ce ar fi fost nevoie, oriunde și oricând, și că dispune în acest scop de un microbuz cu 9 locuri.

Pentru mine, întrebarea mai pertinentă e: cine sunt oamenii ăștia? Xavier s-a ridicat din pat, mi s-a părut că s-a legănat, slab și foarte înalt, de zici că sufla vântul în cameră, și-a aprins altă țigară și a arătat către fereastra închisă. A întrebat:

Afară oamenii sunt ca înainte?

Oamenii sunt mereu oameni, i-am răspuns.

Mai sunt oameni care au nevoie de ajutor?

Toată lumea are nevoie de ajutor.

Și de ce nu cer?

Nu știu. Poate că nu știu de site.

A făcut doi pași mărunți și s-a așezat lângă mine pe pat. Chipul lui a apărut în franjurii proiectați de lumina diafană a veiozei, ochii îi tremurau de lacrimile ce dădeau să curgă în orice moment. Totuși, când a vorbit, vocea îi era fermă, ca și cum toată furtuna era în interior.

Mi-e teamă de ce s-ar putea întâmpla dacă cineva ar cere ajutor.

Dar nu mi se părea că-i era teamă. I-am zis:

Cel puțin va fi mereu un microbuz de 9 locuri.

A agitat mâna în care ținea țigara și fumul s-a împrăștiat prin întuneric în toate direcțiile. Și n-a râs.